

Modtager
Til Social-, Bolig- og Ældreministeriet
Holmens Kanal 22
1060 København K

E-mail: lth@sm.dk

22. august 2024

Sagsnr. 2024-2132: Høringsvar over udkast til forslag til lov om ændring af forældreansvarsloven (Styrkelse af barnets ret til begge forældre, herunder barnets bedste ved samarbejdschikane og forældrefremmedgørelse, samt forældreansvar for forældre, der er dømt for gentagen vold i nære relationer)

Som psykolog og indehaver af Litehouse Consult fremkommer jeg hermed med et høringsvar til ovennævnte udkast til lovforslag.

I Litehouse Consult er vi specialiserede i familieretssager i den sværeste ende af skalaen; sager med påstande om vold, overgreb og andre alvorlige risikofaktorer. Hovedparten af vores klienter er voldsramte. De fleste er mødre, men vi har også fædre blandt vore klienter.

Vi arbejder tillige som partsrepræsentanter, og vi følger sagerne gennem alle processuelle led og ved alle instanser. Vores fokus er at kombinere voldsfaglig viden med specialiserede juridiske argumenter, herunder især fra de relevante konventioner.

Vi bevidner på nært hold myndighedernes tilgang til disse sager og ved derfor, hvor vanskelige vilkår voldsramte forældre stadig har i familieretssystemet.

Det er på den baggrund, jeg sender mit høringsvar.

Mine bemærkninger vedrører alene de komplekse sager (§ 7-sagerne), og de vedrører alene den del af udkastet, som omhandler begreberne 'forældrefremmedgørelse' og 'samarbejdschikane'.

Et pseudobegreb

Begrebet 'forældrefremmedgørelse' er et ustabil begreb i den forstand, at det kan betyde både 'fugl' og 'fisk' og for den sags skyld alting midt i mellem. I Europa-Parlamentet har man derfor betegnet begrebet som en 'pseudobegreb'.

Det forhold, at man har forsøgt at definere begrebet i lovudkastet, ændrer ikke på, at begrebet er ustabil.

Jeg henviser venligst den interesserede læser til et debatindlæg forfattet af Niels Christian Barkholt, direktør i Social Talks, og undertegnede, bragt i Socialt Indblik den 22. august 2024, jf. **bilag 1**.

I indlægget redegør vi for fire vidt forskellige forståelser af ordet 'forældrefremmedgørelse'. Disse fire perspektiver anvendes allerede i praksis, og det er tilfældigt, hvilket af

perspektiverne, der bliver anvendt i sagerne. Flere af disse forståelser bygger *ikke* på voldsfaglig viden, og familieretten kan derfor utilsigtet blive katalysator for mere vold.

Jeg henviser endvidere til min gennemgang af forskningen fremlagt i kort form, jf. **bilag 2**.

Som det fremgår, findes der ingen metoder til at differentiere, hvornår et barns afstandtagen til den ene af sine forældre er velbegrundet. Der er ingen sikker validitet eller reliabilitet bag begrebet, der er ingen diagnostiske metoder og ingen sikre interventionsmetoder. Tværtimod risikerer intervention at *forværre* barnets modstand.

Brugen af begrebet graver grøfter og forstærker konflikter langt mere, end det bidrager til heling og forandring. Og det bliver en barriere for at se *bagom adfærden* og finde adfærdens egentlige årsag. Begrebet har mere karakter af at være en *beskyldning* end af at være en faglig term.

Begrebet medfører diskrimination mod kvinder

Amerikansk forskning har vist, at i familieretssager, hvor der er påstande om 'forældrefremmedgørelse', mister mødre forældremyndighed/samvær dobbelt så ofte som fædre. Fund som disse ligger til grund for, at Europa-Parlamentet har betegnet brugen af begrebet i familieretssager som diskrimination mod kvinder.

Brugen af begrebet i familieretssager risikerer derfor på dette punkt at bringe Danmark på kant med Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK), art. 14.

Vurdering af forsæt

Lovudkastets definition af begrebet 'forældrefremmedgørelse' hviler på en forsætsvurdering. Man skal have haft til hensigt at skade barnets relation til den anden forælder.

Vurdering af forsæt hører normalt under strafferetten, og det er en yderst kompliceret disciplin, der stiller krav til udførligheden af forarbejderne for en korrekt og ensartet fortolkning.

Lovudkastets manglende stillingtagen til forsætsvurderingen risikerer at bidrage til mangel på forudberegnelighed og til uensartet retsanvendelse. Der synes også at mangle en stillingtagen til, hvem tvivlen skal komme til gode.

Den voldsramte mor, der for at skærme sig selv mod retraumatisering afviser at medvirke under overvåget samvær, bliver i dag betegnet som 'forældrefremmedgørende'. Hvordan skal hun kunne løfte bevisbyrden for, at hun ikke handler med slette hensigter? Og at hendes valg faktisk er det bedste for barnet, fordi det beskytter barnets primære omsorgsperson og dermed barnets ressourcer.

Hvis det ikke er hensigten med lovforslaget, at det er en sådan voldsramt mor, der fremover skal sanktioneres, vil det kræve en udførlig beskrivelse af forsætsvurderingen og en eksplicit afgrænsning fra sager, hvor der er påstande om vold. Ellers risikerer vi at straffe voldsramte forældre for at have følger af vold.

Manglende definition af begrebet 'samarbejdschikane'

Trods ti års erfaring, har jeg endnu til gode at se den forælder, der ikke har en god forklaring på sin egen adfærd. De komplekse sager er fyldt med gode forklaringer, og det er netop det forhold, der gør dem komplekse.

Når en voldsramt mor med fælles forældremyndighed må udeblive fra alle møder og arrangementer på skolen for at skærme sig selv mod retraumatisering, er det så hende, der chikanerer samarbejdet? Når hun afviser fællesmøder hos den familiebehandler, der arbejder uden en voldsfaglig tilgang, er hun så chikanøs? Eller er det faren, der chikanerer samarbejdet, når han nægter at skiftes til at deltage i møder på skolen, fordi han oplever sig engageret i barnets skoleliv?

Begge har en god forklaring på deres beslutninger. At betegne en af dem som chikanerende hjælper derfor ikke sagen.

En almindeligt forekommende chikaneteknik er at fjerne bøger fra barnets skoletaske på skiftedagen og samtidigt at give den anden forælder skylden. Der er tale om samarbejdschikane, men det vil kræve en efterforskning af strafferetlig karakter at kortlægge, hvem af forældrene, der chikanerer. Og den type efterforskning indgår ganske enkelt ikke i familieretssager, der er civile retlige sager, hvorfor megen retsfakta aldrig afdækkes men i stedet betegnes som 'et perspektiv'.

Såfremt begrebet indgår i det endelige udkast, ville det gavne, at der indgår eksempler på, hvad man mener med 'samarbejdschikane', og hvordan det skal afgrænses fra sager med påstande om vold, hvor den voldsramte part naturligt vil trække sig fra aktiv kontakt.

Terminologisk afgrænsning

Familieretssagerne bærer præg af, at vi i dagligdagstale mener én ting med ordet 'samarbejde', men i forbindelse med en retssag om forældremyndighed er ordet 'samarbejde' reduceret til at omhandle en række formelle forhold, såsom enighed om barnets navn, religion, medicinske indgreb, mm.

Praksis i dag er, at man som udgangspunkt ekskluderer den almindelige betydning af ordet samarbejde i spørgsmålet om ophævelse af den fælles forældremyndighed. At parterne ikke kan tale samme, ikke kan deltage i fælles møder, at den ene frygter den anden, etc., er *ikke* i sig selv grundlag for at ophæve den fælles forældremyndighed.

Det foreslås i udkastet til lovforslaget, at man nu skal inkludere ordet 'samarbejdschikane', og at dette skal kunne danne grundlag for ophævelse af den fælles forældremyndighed.

Det forekommer uklart, om der hermed menes chikane af de formelle forhold, som retten aktuelt lægger til grund for vurdering af sager om forældremyndighed; menes der chikane af valg af barnets navn, religion, udstedelse af pas, etc.?

Eller anvender man her den almindelige betydning af ordet samarbejde? Forslaget kan med fordel præcisere, hvorledes retten skal kunne tage stilling til 'samarbejdschikane' i ordets almindelige betydning, når man som udgangspunkt ekskluderer relevansen af samarbejdets kvalitet i vurderinger af spørgsmålet om forældremyndighed. Lægges der op til en praksisændring, således at samarbejdets generelle kvalitet fremover er et tilstrækkeligt kriterium til at ophæve den fælles forældremyndighed?

Allerede fordi ordet 'samarbejde' aktuelt fortolkes med stor variation, må termen 'samarbejdschikane' forventes også at blive det. Begrebet synes ikke at bidrage med øget klarhed og forudberegnelighed til et i forvejen komplekst retsområde.

Opfordring fra Europa-Parlamentet og fra FN's special rapporteur

Både Europa-Parlamentet og FN's special rapporteur har advaret medlemslandene mod brugen af begrebet 'forældrefremmedgørelse' i familieretssager, jf. den vedtagne tekst fra Europa-Parlamentet P9_TA(2021)0406, der fremlægges som **bilag 3**.

Teksten gør rede for, hvordan begrebet 'forældrefremmedgørelse' systematisk benyttes af den voldelige part som et værn, og som en metode til at flytte fokus væk fra sig selv.

Beskyldningen om forældrefremmedgørelse udgør i disse sager en forlængelse af volden (den psykiske vold). Det karakteristiske adfærdsmønster er, at den voldelige forælder afviser at være voldelig ved at beskylde voldsfret for at være forældrefremmedgørende. "Hvem mig? Jeg har ikke være voldelig. Det er bare den anden forælder, der manipulerer børnene til at tage afstand fra mig." Dermed er selve *beskyldningen* om forældrefremmedgørelse en aggressor-markør.

Min erfaring er, at den strategi virker, og at familieretssystemet ikke aktuelt har den fornødne voldsfaglige viden til at opdage, når beskyldningen i virkeligheden er en forsvarsstrategi.

I P9_TA(2021)0406 henvises der særligt til pkt. U:

"der henviser til, at to af de mest prestigefyldte institutioner for mental sundhed, Verdenssundhedsorganisationen og American Psychological Association, afviser brugen af det såkaldte forældrefremmedgørelsessyndrom og lignende begreber og udtryk, eftersom de kan anvendes som en strategi mod volds ofre ved at sætte spørgsmålstejn ved ofrenes habilitet som forældre og affærdige deres udtalelser og den vold, som børn udsættes for; der henviser til, at ifølge EDVAW-plattformens anbefaling bør beskyldninger om forældrefremmedgørelse fremsat af fædre, der begår overgreb mod moderen, betragtes som en videreførelse af statslige myndigheders og aktørers magt og kontrol, herunder dem der træffer afgørelse om forældremyndighed¹."

Og til pkt. 41 (mine understregninger):

"udtrykker bekymring over indvirkningen af kønsstereotyper og fordomme, der medfører utilstrækkelige modtræk mod kønsbaseret vold mod kvinder og manglende tillid til kvinder, navnlig hvad angår angiveligt falske beskyldninger om børnemishandling og vold i hjemmet; udtrykker også bekymring over manglen på specifik oplæring til dommere, anklagere og jurister; understreger betydningen af foranstaltninger til at bekæmpe kønsstereotyper og patriarkalske fordomme gennem uddannelse og oplysningskampagner; opfordrer medlemsstaterne til at overvåge og træde op imod den kulturelle tendens til at ringeagte kvinders ytringer; fordømmer brug, hævvelse og accept af uvidenskabelige teorier og begreber i forældremyndighedssager, som rammer

¹ Udtalelse fra EDVAW-plattformen af 31. maj 2019, "Intimate partner violence against women is an essential factor in the determination of child custody".

mødre, der forsøger at indberette sager om børnemishandling eller kønsbaseret vold ved at forhindre dem i at opnå forældremyndighed eller ved at begrænse deres forældrerettigheder; understreger, at det såkaldte forældrefremmedgørelsessyndrom og lignende begreber og termer, som overordnet set bygger på kønsstereotype forestillinger, kan virke til ugunst for kvindelige ofre for partnervold, idet mødre beskyldes for at forårsage "fremmedgørelse" over for faderen, hvorved der rejses tvivl om ofrenes evner som forældre og børnenes vidneudsagn og risikoen for vold mod dem lades ude af betragtning, hvad der undergraver mødrenes og børnenes rettigheder og sikkerhed; opfordrer medlemsstaterne til ikke at anerkende forældrefremmedgørelsessyndrom i deres retspraksis og love og retspleje, og til at afskrække fra eller endog forbyde henvisning hertil i retssager, navnlig i forbindelse med undersøgelser af, om voldsovergreb har fundet sted;"

FN's special rapporteur fremlagde 13.04.2023 en tilsvarende anbefaling i dokumentet A/HRC/53/36, jf. **bilag 4**. Også her betegnes begrebet som et 'pseudo-koncept', og begrebet defineres som en forlængelse af partnervolden; selve *beskyldningen* om forældrefremmedgørelse forstås som en psykisk voldsform, der bruges til at 'overtrumfe' påstande om partnervold.

Endelig konkluderer begge tekster, at fokus på begrebet 'forældrefremmedgørelse' fjerner fokus fra barnets bedste.

Voldsramte kvinder beskyldes systematisk for 'forældrefremmedgørelse'

Også i Danmark har vi sager, der forløber som beskrevet af Europa-Parlamentet og FN's special rapporteur.

Jeg medsender kopi af min orientering af 03.06.2024 til Socialudvalget og til Social-, Bolig- og Ældreministeriet, jf. **bilag 5**. Skrivelsen indeholder et resumé af fire meget voldsomme sager. Disse illustrerer, hvordan begrebet 'forældrefremmedgørelse' i praksis bruges til at sanktionere voldsramte mødre, der alene forsøger at beskytte sig selv og børnene mod retraumatisering. Og hvordan det resulterer i, at børnene ikke får den beskyttelse, de har krav på.

Det er gennemgående for disse sager, at der ikke udarbejdes en standardiseret risikovurdering, og at der aldrig gennemføres en voldsfaglig udredning.

Det er aktuelt den fremherskende børnesagkyndige teori - både blandt Familieretshusets børnesagkyndige og blandt de børnesagkyndige psykologer, som arbejder for domstolene - at børn har behov for samvær også i sager, hvor børnene oplyser, at de har været udsat for seksuelle overgreb. Teorien går ud på, at børnene ellers vil få en ufuldstændig identitetsdannelse. Dette omfatter også dybt traumatiserede børn, der alene kan møde til overvåget samvær, når de hales fysisk afsted.

Det skal i den forbindelse nævnes, at bevisbyrden sjældent løftes i en straffesag i de sager, der kommer til os. Der vil dog altid være andre oplysninger til støtte for påstanden, f.eks. børnenes egne ord og deres reaktioner.

Ordret udtalte Familieretshuset under et møde i en konkret sag, at et barn, der har været udsat for seksuelle overgreb af sin far vil have *brug* for samvær for at lære, at faren også

indeholder noget positivt. Ellers kan barnet ikke få en normal identitetsudvikling, mener man i Familieretshuset. Jeg citerer to af Familieretshusets børnesagkyndige:

"Det fremgår, at [barnet] endnu frygter sin far og frygter, at overgrebene skal ske igen. Dvs. at han husker sin far, som noget, der kun er dårligt. Ens biologiske ophav er så vigtigt for, hvordan man selv dannes, at det vil skade hans identitetsdannelse, at han slet ikke kan få øje på noget positivt i sin egen far. Derfor er det som udgangspunkt bedst for et barn, der er traumatiseret af en forælder, at de har samvær med den forælder – selvfølgelig i form af overvåget samvær – men det er altså det bedste for ham."

Familieretshuset overser her, at enhver heling fra en krise foregår i faser. Disse faser må man respektere, så man ikke arbejder med fremtidsforståelsen på et tidspunkt, hvor barnet endnu har stærkt forhøjet alarmberedskab, har forhøjede forsvarsværker, stadig er i mistrivsel og fortsat er meget sårbart.

Teorien har længe været den fremherskende teori, men det er først i indeværende år, de børnesagkyndige er begyndt at notere den på skrift. Det er den samme teori, som nu er fremherskende hos mange af de børnesagkyndige psykologer, der arbejder for domstolene. I lyset af denne teori er der *ingen* grunde, der udgør 'reelle grunde', der nævnes som undtagelsen i lovforslaget.

Når de børnesagkyndige altså vurderer, at også børn udsat for vold og overgreb bør have samvær, er det indføleligt, at den beskyttende forælder ikke vil være enig i det. Og det er dem, der udgør den personkreds, som allerede nu sanktioneres for at 'forældrefremmedgøre' faren, når de har vanskeligt ved at overbevise barnet om at indgå optimistisk i overvågede samvær samtidigt med, at barnet barrikaderer sig i bilen, hvor det skriger og slår hovedet mod vinduet.

Der er ikke videnskabeligt belæg for teorien, som snarere har politisk karakter. Den illustrerer det normskred, der løbende kendetegner familieretssystemet. Med planen om at sanktionere 'forældrefremmedgørelse' risikerer man at straffe forældre, som ikke er enige i ovennævnte vurdering, selv om vurderingen er forkert og til skade for barnet.

Opsamling

Familieretslovgivningen kendetegnes i forvejen ved meget brede skønsrammer og mangel på håndfaste kriterier. De vage og elastiske bestemmelser delegerer til den enkelte retsmyndighed at indholdsudfylde begreberne, hvilket forringer forudberegneligheden.

De vage og elastiske bestemmelser medvirker også til at overbelaste Familieretshuset og domstolene unødvendigt, fordi sagerne ofte ender som gengangersager. (Rekorden blandt vores sager er 11 år; vores aktuelt ældste gengangersag startede i 2015.)

At tilføje endnu et ikke-velafgrænset begreb, der kan betyde både det ene og det andet, et begreb, som ikke har forskningsmæssigt belæg, og som beviseligt diskriminerer mødre, risikerer at grave grøfterne dybere og at polarisere parterne yderligere. Der bliver blot mere at være uenig om og flere begreber at kæmpe om definitionsmagten over.

Det er noteret, at den del af udkast til lovforslag, som omhandler brugen af begrebet 'forældrefremmedgørelse', ikke har været underlagt en diskriminationsanalyse og heller ikke

en analyse af den internationale ret. Det ville være ønskeligt, idet Danmark med indførelsen af begrebet risikerer at bringe sig selv på kant med Europarådets konvention til forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet (Istanbulkonventionen), med EMRK og med retspraksis fra EMD.

Eksempelvis gennemfører vi i Danmark fortsat aldrig de risikovurderinger, som er påkrævet, jf. *M.S.mod Italien* (2022), §§ 114-116 og 123, jf. §§ 148-149. Og når man *undlader* den obligatoriske risikovurdering, kan det være nærliggende i stedet at beskyldte den voldsramte part for at 'forældrefremmedgøre'. At identificere vold forudsætter voldsfaglig viden.

GREVIO, den komité, som overser implementeringen af Istanbulkonventionen, arbejder aktuelt på en opfølgende landerapport om Danmarks overholdelse af Istanbulkonventionen. Danmark fik under baseline-rapporten i 2017 alvorlig kritik af GREVIO for mangelfuld implementering af konventionen. Og i Danmarks statsrapport til GREVIO af 04.07.2023 understreger staten da også sine bestræbelser på at gøre det godt. Ikke desto mindre har jeg haft anledning til at indlevere en omfattende skyggerapport; den er tilgængelig på GREVIO's hjemmeside og på Litehouse Consults hjemmeside.

Vedtagelse af lovforslaget i dets nuværende form vil ikke alene forstærke den klemme på børnene, som de har så stort behov for at blive løftet ud af. Det risikerer også at bringe Danmark på kant med konventionerne og at føre til yderligere kritik, når GREVIO offentliggør sin evalueringsrapport forventet i november måned.

Venlig hilsen,

[Sendt pr. mail og derfor ikke underskrevet]

Iben Elene Oksfeldt

Cand.psych. og indehaver

Tel +45 212 44 444

iben.elene@lighthouseconsult.dk